

Stanisław Tokarski, *Dojrzałość religijna osób należących do wspólnot neokatechumenalnych*, Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2001, ss. 199.

Książka *Dojrzałość religijna osób należących do wspólnot neokatechumenalnych* została napisana przez Stanisława Tokarskiego pracownika Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Autor jest jednym z inicjatorów powstania Stowarzyszenia Psychologów Chrześcijańskich. Problematyka książki znajduje się w nurcie zainteresowań autora, który w swojej pracy badawczej podejmuje zagadnienia psychologii religii, motywacji i psychoterapii.

Publikacja ta wpisuje się w bogatą literaturę psychologiczną dotyczącą badań nad religijnością i dojrzałością religijną człowieka. Dojrzałość religijna jest przedmiotem badań i interpretacji wielu dyscyplin, m.in. nauk filozoficznych, społecznych, teologicznych i psychologicznych. Zjawisko religijności w aspekcie psychologicznym badane jest pod kątem związku z życiem psychicznym człowieka. W badaniu i interpretacji tego zagadnienia występuje zróżnicowanie teorii i zasad, z których każde ma swoich zwolenników, jak i przeciwników. Ktoś może postawić pytanie, czy książka Tokarskiego wnosi coś nowego i czy warto poświęcić jej czas? Moim zdaniem zasługuje ona na szczególną uwagę, nie tylko z racji innego w niej ujęcia problemu dojrzałości religijnej, ale także z racji szeroko przedstawionych badań własnych.

Prezentowana książka zawiera wstęp, trzy rozdziały, streszczenie, bibliografię, spis tabel i wykresów, aneksy oraz spis treści. Literatura przedstawiona w bibliografii jest bogata i wszechstronna, zawiera 167 pozycji, w tym także pozycje obcojęzyczne. W aneksie autor zamieszcza opis zastosowanych narzędzi badawczych. Na szczególną uwagę zasługują narzędzia opracowane przez autora. Są nimi: Skala Dojrzałości Postaw Religijnych (SDPR) badająca integralny, wspólnotowy i dynamiczny charakter religijności oraz Kwestionariusz Wartości Religijnych (KWR) i Preferowane Wartości (PW) jako narzędzia badające centralność wartości religijnych w systemie wartości.

Rozdział pierwszy został poświęcony omówieniu teoretycznych podstaw badań nad dojrzałością religijną. Zagadnienie to zostało ukazane jako wynik interdyscyplinarnych poszukiwań. Inspiracją dla autora stały się: teologia, filozofia i psychologia. Na tej podstawie dokonał określenia wskaźników dojrzałości religijnej. Sformułowania zaczerpnięte z teologii i filozofii posłużyły autorowi do pełniejszego zrozumienia tej kwestii w perspektywie psychologicznej. Ukazując psychologiczne aspekty dojrzałości religijnej, opiera się na różnych szkołach psychologicznych, odwołując się zarówno do autorów zagranicznych (m.in. Z. Freuda, K. G. Junga, E. Frankla, G. Allporta czy A.H. Masłowa), jak i polskich (m.in. J. Pastuszki, Z. Uchnasa, J.A. Nowaka, W. Prężyny i Z. Chlewińskiego). Różnorodność poglądów pozwoliła autorowi spojrzeć na dojrzałość religijną w sposób komplementarny. Rozważania teoretyczne kończą się zaprezentowaniem psychologicz-

nych wskaźników dojrzałości religijnej, które stały się podstawą doboru odpowiednich narzędzi badawczych.

Dojrzałość religijna została sprawdzona i zweryfikowana empirycznie na grupie osób przynależących do wspólnot neokatechumenalnych. W grupach tych prowadzona jest długa i systematyczna formacja religijna. Można więc przypuszczać, że dojrzałość religijna osób przynależących do tych grup jest wyższa niż u osób niepodlegających takiej formacji. Autor poszukiwał zmian, jakie zachodzą u członków tych wspólnot w zakresie dojrzałości religijnej oraz tego, czy rozwój ten zmierza w kierunku religijności dojrzałej. Badano także intensywność zmian, biorąc pod uwagę czas przynależności do grup. Badania przeprowadzono na grupie eksperymentalnej, w której skład wchodziły osoby uczestniczące w formacji neokatechumenalnej przez pięć lat. Natomiast grupę kontrolną tworzyły osoby, które tę formację rozpoczęły.

W celu sprawdzenia postawionych hipotez zostały zastosowane odpowiednie narzędzia badawcze (opis narzędzi znajduje się na s. 52), służące do oceny centralności wartości religijnych, zaangażowania religijnego, spójności przekonań religijnych, integralności religijnej postawy, personalnego charakteru postawy oraz wspólnotowego i dynamicznego wymiaru religijności.

Treścią drugiego rozdziału jest analiza wskaźników dojrzałości religijnej otrzymanych w wyniku badań, którymi objęto grupę 323 osób (tj. 163 osoby w grupie eksperymentalnej oraz 160 osób w grupie kontrolnej). Autor w obu grupach dokonał podziału na mężczyzn i kobiety. Na tak wyselekcjonowanej grupie ukazuje zmiany w systemie wartości, które wystąpiły u badanych osób. Uważa, że zmiany te są wynikiem formacji neokatechumenalnej. Odwołuje się do swoich badań, prezentując strukturę wartości religijnych, wartości ostatecznych i instrumentalnych oraz hierarchie wartości preferowanych przez poszczególne grupy. Przedstawia także analizę wyników badań uzyskanych w zakresie zaangażowania religijnego, spójności przekonań religijnych, integralnego charakteru religijnych postaw oraz personalnego, wspólnotowego i dynamicznego wymiaru religijności.

Ostatni, trzeci rozdział, jest podsumowaniem wyników pracy. Z przyjętych hipotez wynika, iż obie grupy: eksperymentalna i kontrolna różnią się między sobą w zakresie dojrzałości religijnej oraz wskazują na zmiany zachodzące pod wpływem formacji neokatechumenalnej. Autor zauważa, że ten sam program formacji neokatechumenalnej ma odmienny wpływ na dojrzałość religijną kobiet i mężczyzn.

Niewątpliwie walorem pracy jest pokazanie procesu zmian w rozwoju dojrzałości religijnej na podstawie danych empirycznych. Z pewnością nie jest to pełny obraz zmian, ale przyjęte na wstępie założenia zostały potwierdzone w wynikach badań. Sadzę, iż mógłby być ukazany pełniejszy obraz zmian spowodowany formacją neokatechumenalną, gdyby badaniem objęto szerszą grupę osób o większej różnorodności środowiskowej. Chodzi tu przede wszystkim o poszerzenie badań o środowiska wiejskie i małomiasteczkowe.

Kolejną wartością recenzowanej pracy jest sformułowanie koncepcji dojrzałości religijnej, której wskaźnikami są: centralność wartości religijnych w systemie wartości, zaangażowanie religijne, rozwojowy charakter religijności, spójność przekonań religijnych, integralny charakter postaw religijnych oraz indywidualny i wspólnotowy wymiar religijności. Bogactwem są również narzędzia badawcze, które mogą być wykorzystane do badania dojrzałości religijnej innych grup. Spełniony musi być jednak warunek, by były to grupy katolickie. Jest to istotne założenie, ze względu na to, że autor publikacji zjawisko religijności definiuje, opierając się na kryteriach przyjętych w katolicyzmie.

Propozycje teoretyczne zawarte w książce S. Tokarskiego mogą stać się wskazówką do dalszych prac badawczych. Jest ona cenną pozycją dla osób odpowiedzialnych za formację neokatechumenalną, jak również może być wykorzystana w formacji innych grup, które szukają odpowiedniej drogi formowania dojrzałej religijności człowieka.

ks. Dariusz Buksik SDB